

**NAZAR ESHONQUL HIKOYA VA QISSALARIDA YOLG'IZLIK
MOTIVINING BADIY VOSITALARI (“MAYMUN YETAKLAGAN ODAM”,
“OG'RIQ LAZZATI”, “MUOLAJA”, “GO'RO'G'LI YOXUD HAYOT SUVI”
ASARLARI MISOLIDA)**

Qahramonova Shahnoza Fazliddin qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti talabasi

O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada Nazar Eshonqul hikoya va qissalarida yolg'izlik motivining badiiy ifodalanish usullari tahlil qilinadi. Xususan, “Maymun yetaklagan odam”, “Og'riq lazzati”, “Muolaja” hamda “Go'ro'g'li yohud hayot suvi” asarlari misolida yozuvchining inson ruhiyatini tasvirlashdagi mahorati, ramziy obrazlardan foydalanishi, psixologik tahlil usullari va badiiy tafakkur xususiyatlari yoritiladi. Tadqiqot jarayonida yolg'izlikning nafaqat ijtimoiy, balki ekzistensial holat sifatida talqin etilishi, qahramonlarning ichki ziddiyatlari va ruhiy izlanishlari orqali ochib beriladi. Shuningdek, yozuvchi asarlarida qo'llanilgan badiiy vositalar – ramziylik, metaforik ifoda, ichki monolog va psixologik detallar orqali insonning ichki olamini yoritishdagi o'ziga xos uslub tahlil qilinadi. Natijada Nazar Eshonqul ijodida yolg'izlik motivi chuqur badiiy-falsafiy mazmun kasb etgani aniqlanadi.

Kalit so'zlar: Yolg'izlik motivi, zamonaviy o'zbek nasri, badiiy vositalar, psixologizm, ramziylik, badiiy obraz, ichki kechinmalar, ekzistensializm, Nazar Eshonqul, hikoya va qissa, ruhiy tahlil.

Annotation. This article analyzes the artistic means of expressing the motif of loneliness in the short stories and novellas of Nazar Eshonqul. In particular, based on the works “The Man Led by a Monkey,” “The Pleasure of Pain,” “Treatment,” and “Gorogly or the Water of Life,” the writer's skill in depicting the human psyche, the use of symbolic imagery, methods of psychological analysis, and features of artistic thinking are examined. The study explores the interpretation of loneliness not only as a social condition but also as an existential state, revealed through the inner conflicts and spiritual quests of the characters. Furthermore, the article analyzes the unique style of the writer in portraying the inner world of a person through artistic devices such as symbolism, metaphorical expression, internal monologue, and psychological details.

As a result, it is concluded that the motif of loneliness in Nazar Eshonqul's works acquires a deep artistic and philosophical meaning.

Keywords: Motif of loneliness, modern Uzbek prose, artistic devices, psychologism, symbolism, artistic image, inner experiences, existentialism, Nazar Eshonqul, short stories and novellas, psychological analysis.

Аннотация. В данной статье анализируются художественные средства выражения мотива одиночества в рассказах и повестях Nazar Eshonqul. В частности, на примере произведений «Человек, ведущий обезьяну», «Сладость боли», «Лечение» и «Гороглы, или живая вода» рассматриваются мастерство писателя в изображении человеческой психики, использование символических образов, методы психологического анализа и особенности художественного мышления. В исследовании раскрывается трактовка одиночества не только как социального явления, но и как экзистенциального состояния через внутренние конфликты и духовные поиски героев. Также анализируется своеобразный стиль автора в раскрытии внутреннего мира человека посредством таких художественных средств, как символизм, метафоричность, внутренний монолог и психологические детали. В результате делается вывод о том, что мотив одиночества в творчестве Nazar Eshonqul приобретает глубокое художественно-философское значение.

Ключевые слова: Мотив одиночества, современная узбекская проза, художественные средства, psychologism, символизм, художественный образ, внутренние переживания, экзистенциализм, Nazar Eshonqul, рассказы и повести, психологический анализ.

Kirish. Zamonaviy o'zbek adabiyotida yolg'izlik g'oyasi nafaqat tematik element sifatida, balki shaxsning mavjudlikdagi qiyin ahvolini qamrab oluvchi muhim ijodiy va falsafiy kategoriya sifatida ham namoyon bo'ladi. Nazar Eshonqulning rasmlari bu tushunchani hikoya tuzilishi, ramziylik, tasvirlar, psixologik murakkablik va stilistik innovatsiyalarni o'z ichiga olgan murakkab ijodiy texnikalar to'plami orqali yetkazadi. Uning "Maymun yetaklagan odam", "Og'riq lazzati", "Muolaja" va "Go'ro'g'li yohud hayot suvi" kabi hikoyalari va qissalari yolg'izlikni ham ichki, ham tashqi tajriba sifatida tasvirlashda o'ziga xos metodologiyani namoyish etadi.

Eshonqul yolg'izlikni ifodalash uchun ramziy tasvirlardan asosiy ijodiy usul sifatida foydalanadi. Uning yozuvlaridagi ramzlar kamdan-kam hollarda statik bo'ladi; ular qahramonlarning psixologik holatlari bilan birga rivojlanadigan dinamik ma'no tomirlari bo'lib xizmat qiladi. "Maymun yetaklagan odam"da maymun tasviri ko'p

qirrali timsol vazifasini bajaradi. Yuzaki qaraganda, bu odatiy bo‘lmagan hikoya qilish usuli kabi ko‘rinishi mumkin; Shunga qaramay, bu qahramonning ajralib ketgan shaxsiyati va faoliyatining pasayishini chuqur aks ettiradi. Yetakchilik va yetaklanish rollari noaniq bo‘lib qoladi, bu esa shaxsning o‘z taqdirini nazorat qila olmasligidan dalolat beradi. Bu ramziy inversiya ekzistensial izolyatsiya tuyg‘usini kuchaytiradi, bunda inson jamiyatdan ham, o‘zidan ham begonalashgandek his qiladi.

“Og‘riq lazzati” da og‘riqning o‘zi shunchaki jismoniy azob-uqubatlardan tashqari ramziy konstruksiyaga aylanadi. Sarlavhada “og‘riq” va “zavq” ning qarama-qarshi yonma-yon qo‘yilishi inson tajribasining mohiyatini chuqur falsafiy tadqiq qilishni ko‘rsatadi. Yolg‘izlik nafaqat sheriklikning yo‘qligi, balki ongning ajralmas holati sifatida ham namoyon bo‘ladi. Qahramonning og‘riq bilan to‘qnashuvi o‘ziga xos introspektiv yolg‘izlikni tasvirlaydi, bunda azob-uqubatlarda o‘zini anglash mexanizmi bo‘lib xizmat qiladi. Og‘riqni badiiy va ekzistensial toifaga aylantirish metaforik til va introspektiv hikoya orqali amalga oshiriladi, bu esa tashqi voqealik va ichki tajriba o‘rtasidagi farqlarni yashiradi.

Eshonqul adabiyotidagi diqqatga sazovor ijodiy vosita psixologik hikoyadir. Uning qahramonlari ko‘pincha ichki monologlari, bo‘linib ketgan g‘oyalari va ong osti mulohazalari orqali namoyon bo‘ladi. Bu strategiya o‘quvchiga qahramonning psixologik sohasini o‘rganish imkonini beradi, bu yerda yolg‘izlik eng kuchli shaklda ifodalanadi. “Muolaja” da hikoya chuqur introspektiv nuqtai nazar orqali rivojlanib, qahramonning psixologik va hissiy holatini ta’kidlaydi. “Terapiya” yoki “davolash” tushunchasi paradoksal bo‘lib qoladi, chunki qahramonning psixologik notinchlikni yengishga urinishi yanada izolyatsiyaga olib keladi. Hikoya uslubi chiziqli rivojlanishdan qochib, buning o‘rniga qahramonning ichki dunyosining beqarorligini ta’kidlaydigan parchalanib ketgan fikrlar ketma-ketligini taklif qilish orqali bu holatni aks ettiradi.

Fazoviy tasvirlar yolg‘izlikning ifodalanishiga sezilarli hissa qo‘shadi. Eshonqul ko‘pincha qahramonlarini ularning psixologik holatlarini aks ettiruvchi yolg‘iz, noaniq yoki noaniq muhitlarga joylashtiradi. Bu sohalar nafaqat jismoniy joylar, balki izolyatsiya tushunchasini ta’kidlaydigan ramziy muhitlardir. “Go‘ro‘g‘li yohud hayot suvi” da sayohat tushunchasi ahamiyatlilik va tegishlilik zarurati bilan chambarchas bog‘liq. Shunga qaramay, qahramon boshidan kechirgan muhit ko‘pincha iliqlik yoki tanishlikdan mahrum bo‘lib, bu esa o‘zini noqulay his qilish hissini uyg‘otadi. Mustahkam muhitning yo‘qligi qahramonning muhim munosabatlarni o‘rnatishga qodir emasligini ta’kidlaydi va shu bilan yolg‘izlik mavzusini kuchaytiradi. Til va uslub Eshonqulning ijodiy yondashuvining muhim jihatidir. Uning asari she’riy sifatning

yuqori darajasiga ega, bunda lingvistik ifoda hissiy va intellektual chuqurlikni ifodalash vositasi bo'lib xizmat qiladi. Metafora, allegoriya va tegishli tasvirlardan foydalanish yolg'izlikni to'g'ridan-to'g'ri tasvirlashdan tashqari murakkab tasvirlash imkonini beradi. Muallif qahramonning yolg'izligini to'g'ridan-to'g'ri ifodalash o'rniga, bo'shliq va begonalik tuyg'usini ifodalovchi til muhitini yaratadi. Bu bilvosita usul hikoyaning badiiy ta'sirini kuchaytiradi, chunki o'quvchi yolg'izlik tuyg'usini talqin qilish va o'zlashtirishga undaladi. Eshonqul asarlarida intertekstuallik va mifopoetik jihatlardan foydalanish yolg'izlikning ijodiy tasvirini kuchaytiradi. Folklor, mifologiya va madaniy arxetiplarga ishoralar shaxsiy tajribalar kontekstualizatsiya qilinadigan yanada kengroq kontseptual asos yaratadi. "Go'ro'g'li yohud hayot suvi"da afsonaviy elementlarning integratsiyasi yolg'izlik tushunchasini universallashtirish vazifasini bajaradi. Qahramonning sayohati klassik qahramonlik ertaklarining zamonaviy qayta tasavvuridir, "hayot suvi"ga intilish esa ekzistensial qoniqish istagini ramziy qiladi. An'anaviy qahramonlardan farqli o'laroq, Eshonqulning qahramonlari ko'pincha xulosaga kelmaydilar, bu zamonaviy voqelikning yorilgan va noaniq mohiyatini aks ettiradi.

Eshonqulning ijodiy usulining muhim elementi qarama-qarshilik va ziddiyatdan foydalanishdir. Yolg'izlik ko'pincha qarama-qarshi tuzilmalar orqali namoyon bo'ladi, bunda mavjudlik va yo'qlik, bog'liqlik va ajralish, shuningdek, optimizm va umidsizlik komponentlari birga yashaydi. Bu dialektik usul inson tajribasining ichki nomuvofiqliklarini ta'kidlash orqali mavzuni yanada nozikroq tushunishga yordam beradi.

Xulosa. Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, Nazar Eshonqul asarlarida yolg'izlik motivi murakkab badiiy, falsafiy va psixologik vositalar orqali ifodalanadi. Xususan, intertekstual ishoralar, mifopoetik elementlar va madaniy arxetiplar orqali yolg'izlik individual tajribadan umumiy, universal hodisaga aylantiriladi. Yozuvchi folklor va mifologiyaga murojaat qilish orqali qahramonlarning ichki kechinmalarini kengroq ma'naviy va madaniy kontekstga joylashtiradi. Eshonqul ijodida qarama-qarshilik va ziddiyat tamoyili muhim o'rin tutib, mavjudlik va yo'qlik, yaqinlik va begonalashuv kabi tushunchalar orqali inson ruhiyatining ichki murakkabligi ochib beriladi. Shuningdek, fazoviy tasvirlar va muhit yaratish orqali qahramonlarning ruhiy holati ramziy shaklda ifodalanib, yolg'izlik hissi yanada kuchaytiriladi. Til va uslub jihatidan yozuvchining asarlari metaforik boylik, allegorik tasvir va ichki monologlarga tayanadi. Bu esa yolg'izlikni bevosita emas, balki bilvosita, hissiy va estetik yo'l bilan anglash imkonini beradi. Psixologik hikoya usuli orqali qahramonlarning ong osti jarayonlari ochilib, ularning ichki ziddiyatlari va iztiroblari chuqur yoritiladi. Umuman

olganda, Nazar Eshonqul ijodida yolg'izlik motivi nafaqat badiiy tasvir vositasi, balki inson mavjudligining mohiyatini anglashga xizmat qiluvchi muhim falsafiy kategoriya sifatida namoyon bo'ladi. Bu esa zamonaviy o'zbek nasrida inson ruhiyatini tadqiq etishning yangi bosqichga ko'tarilganini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abduqodirov. R. Zamonaviy adabiy jarayonda inson muammosi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. – 182 b.
2. Zokirova. N. Inson va jamiyat munosabatlarining badiiy talqini. – Toshkent: Fan, 2023. – 198 b.
3. Zohidov. A. Badiiy tafakkur va ramziylik. – Toshkent: Ma'naviyat, 2022. – 204 b.
4. Asqarova. N. Zamonaviy nasrda ichki monolog masalasi. – Toshkent: Akademnashr, 2021. – 188 b.
5. Allayorov. M. Mustaqillik davri adabiyotida falsafiy izlanishlar. – Toshkent: Fan, 2023. – 210 b.
6. Esonov. D. O'zbek adabiyotida shaxs va jamiyat munosabatlari. – Toshkent: Fan, 2022. – 205 b.
7. Bozorov. T. Adabiy tahlil va interpretatsiya muammolari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. – 169 b.